

FUNKCJA TURYSTYCZNA JAKO INTELIGENTNA SPECJALIZACJA W KSZTAŁTOWANIU KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW

PIOTR GRYSZEL

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: piotr.gryszel@ue.wroc.pl

SŁOWA KLUCZOWE

inteligentna specjalizacja, konkurencyjność, funkcja turystyczna, indeks konkurencyjności turystycznej

STRESZCZENIE

Jednym z priorytetów współczesnej polityki regionalnej Unii Europejskiej jest popieranie strategii inteligentnej specjalizacji (*smart specialization*). Ma ona przyczynić się do podniesienia konkurencyjności regionów na rynku. Przykładem inteligentnej specjalizacji mogą być gminy o funkcji turystycznej. Celem artykułu jest ocena poziomu konkurencyjności dolnośląskich gmin turystycznych na tle gmin niepełniących funkcji turystycznej. Badania przeprowadzono we wszystkich gminach województwa dolnośląskiego. Za pomocą miary syntetycznej opierającej się na wzorcu rozwoju dokonano oceny konkurencyjności gmin dolnośląskich, w tym gmin turystycznych. Z przeprowadzonych badań wynika, że walory turystyczne gminy można potraktować jako typową inteligentną specjalizację, co koreluje z wysoką konkurencyjnością gminy. Ma to także wpływ na poziom życia mieszkańców tych gmin.

Wprowadzenie

Wzmagająca się konkurencja rynkowa wśród regionów i przedsiębiorstw wymusiła konieczność poszukiwania nowych metod zdobycia przewagi konkurencyjnej. Jedną z nich ma być tzw. inteligentna specjalizacja (*smart specialization*), która pozwala na optymalne wykorzystanie różnorodności potencjału rozwojowego krajów i regionów, w tym regionów turystycznych, poprzez

możliwe najlepsze dopasowanie potencjału rozwojowego do posiadanych zasobów gospodarczych, społecznych, przyrodniczych itp.

Jest to szczególnie widoczne w działaniach Unii Europejskiej, która uzależniła alokację funduszy strukturalnych w perspektywie finansowej 2014–2020 od opracowania przez poszczególne regiony Strategii Inteligentnej Specjalizacji (SIS).

Celem artykułu jest ocena poziomu konkurencyjności dolnośląskich gmin turystycznych na tle gmin niepełniących funkcji turystycznej. Hipoteza, którą autor chce zweryfikować, opiera się na stwierdzeniu, że inteligentna specjalizacja regionu opierająca się na rozwoju funkcji turystycznej może skutecznie budować wysoką konkurencyjność regionalną gminy.

Posiadanie przez gminę odpowiednich walorów turystycznych oraz rozwiniętej infrastruktury turystycznej, pozwalającej na pełnienie funkcji turystycznej, potraktowano jako formę inteligentnej specjalizacji na rynku, która ma przyczynić się do podniesienia poziomu konkurencyjności turystycznej gminy, a tym samym poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcja turystyczna jako inteligentna specjalizacja

Koncepcja inteligentnej specjalizacji została wypracowana przez Grupę Ekspercką *Wiedza dla wzrostu*, powołaną w 2005 roku przez unijnego komisarza ds. badań. Jednym z głównych zwolenników stworzenia koncepcji był Foray, który jest jednocześnie autorem licznych opracowań podejmujących tę tematykę (Foray, 2006; Foray, Dawid, Hall, 2009). Nie jest to jednak całkiem nowa koncepcja. Jak twierdzi Słodowa-Hełpa (2013), nawiązuje ona do koncepcji:

- produktu podstawowego,
- elastycznej produkcji,
- dystryktu przemysłowego A. Marshalla,
- diamentu przewag konkurencyjnych (pięciu sił) i koncepcji klastra M. Portera,
- biegunów wzrostu F. Perroux,
- bazy ekonomicznej H. Hoyta,
- nowych teorii: wzrostu, ekonomii instytucjonalnej, geografii ekonomicznej.

Podstawowym założeniem inteligentnej specjalizacji ma być podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności regionów na bazie potencjału endogenicznego i branż już w nich funkcjonujących. Mogą to być zarówno specjalizacje w ramach jednego sektora, jak i przedsięwzięcia międzysektorowe, pozwalające na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. To skupienie się na określonych obszarach działalności, które pozwoli na uzyskanie efektu skali, a także na rozwinięcie wyróżniających się i oryginalnych obszarów specjalizacji.

Inteligentna specjalizacja regionów powinna opierać się na czterech wzajemnie powiązanych zasadach, określanych jako 4C: wybory (*choices*), przewaga konkurencyjna (*competitive advantage*), masa krytyczna (*critical mass*) i wspólne przywództwo (*collaborative leadership*) (Foray i in., 2012). Foray uważa bowiem, że jeśli wszystkie europejskie regiony lub państwa będą konkurowały o pozycję lidera w tych samych dziedzinach, to większość z nich nie osiągnie założonego celu z uwagi na brak odpowiedniej masy krytycznej, efektów skali i zakresu. Wskazuje on, że najlep-

szym rozwiązaniem w tym przypadku jest koncentracja działań na tych dziedzinach i obszarach innowacyjności, które będą komplementarne w stosunku do aktywów danego regionu i będą przyczyniały się do tworzenia lub wzmacniania jego przewag komparatywnych (Miłek, 2013).

Koncepcja inteligentnej specjalizacji może być rozpatrywana w skali makro, w odniesieniu do państw i regionów, jak również w skali mikro, w odniesieniu do gmin i mniejszych mikroregionów. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju turystyki. Rozwój turystyki opiera się bowiem na zasobach endogenicznych mikroregionów, tj. posiadanych walorach przyrodniczych i antropogenicznych oraz na zasobach społecznych i infrastrukturalnych. Wiele z nich to regiony peryferyjne, nieposiadające innych zasobów, np. w postaci złóż naturalnych. Dlatego też mikroregiony turystyczne swą specjalizację rynkową mogą budować na podstawie posiadanych zasobów przyrodniczych, które powinny być zagospodarowane i przystosowane do potrzeb turystów w sposób innowacyjny. Da to gminom turystycznym możliwość wzmocnienia przewagi komparatywnej na rynku. Wśród gmin i regionów posiadających walory turystyczne odpowiednio zagospodarowane i przystosowane do obsługi ruchu turystycznego można zaobserwować pewną wewnętrzną specjalizację, możemy bowiem wyróżnić gminy uzdrowskowe, obszary uprawiania turystyki narciarskiej, turystyki wodnej, szeroko rozumianej turystyki aktywnej, turystyki kulturowej czy turystyki biznesowej.

Wewnętrzną specjalizację gminy w obsłudze ruchu turystycznego zwykło się określać mianem funkcji turystycznej. Funkcja turystyczna odnosi się do roli, jaką odgrywa dana miejscowość, gmina czy region (ogólniej obszar) w otoczeniu, czyli w większej całości przestrzennej (makroregionie, kraju, a nawet w skali świata) (Fischbach, 1989). Decyduje ona o określonej „tożsamości” gospodarczej danego obszaru. Jest jego wyróżnikiem umożliwiającym określenie typu danej jednostki przestrzennej, co wyraża się w takich określnikach jak np. gmina turystyczna, gmina uzdrowskowa, miejscowość wypoczynkowa czy miejscowość narciarska. A zatem funkcja turystyczna obszaru wynika bezpośrednio ze znaczenia działalności turystycznej w jego rozwoju społeczno-gospodarczym. Kurek i Mika definiują funkcję turystyczną obszaru jako wszelką działalność społeczno-ekonomiczną w miejscowości lub regionie, skierowaną na turystów, z której wynika jej (jego) zdolność do zaspokojenia określonych potrzeb (Kurek, 2008, s. 40). Podobnie jako działalność społeczno-ekonomiczną (miejscowości lub obszaru), która skierowana jest na obsługę turystów i którą miejscowość lub obszar spełnia w systemie gospodarki narodowej, rozumie funkcję turystyczną Kowalczyk (2000). Zgodnie z koncepcjami rozwoju lokalnego Sombarta (tzw. koncepcja bazy ekonomicznej) (Dziwoński, 1971, s. 9–110) i Nelsona (tzw. koncepcja rozwoju odgórnego) (1993, s. 27–57) jest to funkcja bardzo ważna, gdyż ma charakter egzogeny, a to przede wszystkim funkcje gospodarcze skierowane na zewnątrz są miastotwórcze. Są to funkcje obsługujące rynki zewnętrzne, polegające na eksporcie dóbr i usług poza określony obszar, gminę, miejscowość czy miasto i przyczyniające się do zasilania gospodarki lokalnej środkami finansowymi pochodzącymi spoza niej. Ponadto jest to funkcja szczególnie związana z innymi funkcjami społeczno-gospodarczymi (np. działalnością transportową, handlową, budowlaną, kulturalno-rozrywkową i pozostałymi usługami), które implikują jej rozwój, i zależna od nich. Rozwój funkcji turystycznej – na zasadzie sprzężenia zwrotnego – wymusza i pobudza natomiast aktywność wspomnianych sfer działalności człowieka na danym obszarze, przyczyniając się do rozwoju lokalnego w ogóle.

O tym, czy dany obszar pełni funkcję turystyczną, decydują jego trzy łączne cechy, tj. występowanie walorów turystycznych, zagospodarowania turystycznego i ruchu turystycznego (Derek, 2008, s. 23; Gryszel, Jaremen, Rapacz, 2014).

W gminach gospodarka turystyczna może mieć różne znaczenie. Może determinować rozwój gminy i mieć charakter dominujący. Mamy wtedy do czynienia z gminami o dominującej funkcji turystycznej, w których raczej nie ma innej alternatywy gospodarczej. Są to najczęściej obszary peryferyjne, w których głównym zasobem gospodarczym są szeroko rozumiane walory turystyczne. W tym przypadku pełnienie funkcji turystycznej może być traktowane jako inteligentna specjalizacja gminy. Gminy te są bardzo zainteresowane budowaniem swej pozycji konkurencyjnej i ciągłym jej podnoszeniem. Drugim typem gmin są gminy o zróżnicowanej strukturze funkcjonalnej, w której gospodarka turystyczna jest jednym z elementów stymulujących rozwój gminy. Gospodarka turystyczna funkcjonuje obok innych gałęzi gospodarki, często też z nimi konkuruje. Gminy takie również powinny być zainteresowane podnoszeniem swej konkurencyjności turystycznej i mieć świadomość występowania efektów mnożnikowych w turystyce. Trzecim typem gmin są gminy o wysoce zróżnicowanej strukturze funkcjonalnej, w których turystyka ma tylko niewielkie znaczenie uzupełniające w odniesieniu do innych gałęzi gospodarki. W tym przypadku podnoszenie konkurencyjności turystycznej może mieć np. charakter wizerunkowy, wykorzystywany w innych obszarach życia gminy.

Ocena konkurencyjności regionalnej

Pojęcie konkurencyjności jest wciąż dyskusyjne, co nie pozwala na jednoznaczne ustalenie określających ją mierników. Ogólnie, na poziomie mikroekonomicznym, mianem konkurencyjności określa się zdolność do osiągania sukcesu przez gospodarujące podmioty z punktu widzenia osiąganych wyników i zdolności do ich osiągania w przyszłości. Konkurencyjność regionalna definiowana jest natomiast jako zdolność poszczególnych jednostek terytorialnych do przyciągania kapitału oraz jako zdolność do zatrzymania w regionie posiadanych czynników produkcji, optymalnego wykorzystania endogenicznych potencjałów rozwojowych. Regionem konkurencyjnym jest więc taki region, który jest w stanie przystosować się do zmieniających się warunków w toczącym się wielopłaszczyznowym współzawodnictwie szybciej niż inne regiony, przez co osiąga on poprawę swojej pozycji w życiu gospodarczym i społecznym – osiąga przewagę nad innymi regionami (Komarowska, 2012, s. 13). Według OECD konkurencyjność oznacza zarówno zdolność firm, przemysłów, regionów, narodów lub ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencji, jak i do zapewniania relatywnie wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i relatywnie wysokiego zatrudnienia na trwałych podstawach. Według Międzynarodowego Instytutu Rozwoju Zarządzania (IMD) międzynarodowa konkurencyjność gospodarki jest to zdolność do tworzenia większego dochodu (bogactwa) z dostępnych zasobów i osiąganie wyższej efektywności gospodarowania w porównaniu z konkurentami na rynkach światowych. Zdolność ta nie jest tylko efektem produktywności i efektywności ekonomicznej, ale także szerokiego spektrum czynników politycznych, społecznych, kulturowych i edu-

kacyjnych. Przyjęto również, że konkurencyjny region turystyczny to taki region, który będzie w stanie tak stworzyć ofertę turystyczną na krajowym i międzynarodowym rynku turystycznym, aby przynosiła ona efekty ekonomiczne i pozaekonomiczne stałym jego mieszkańcom oraz innym zainteresowanym podmiotom. To region, który będzie potrafił wygrać konkurencję z innymi regionami, przyczyniając się do podniesienia jakości życia swych stałych mieszkańców (Gryszel, 2014a; Gryszel, 2014c).

W celu oceny konkurencyjności regionalnej oraz inteligentnej specjalizacji wyrażonej poprzez funkcję turystyczną 169 gmin województwa dolnośląskiego konieczne było zbudowanie odpowiednich miar. Złożony charakter obu badanych zjawisk wymagał użycia miary uwzględniającej wiele zmiennych o różnym charakterze. W takim przypadku mogą być wykorzystywane metody taksonomiczne. Jedną z nich jest zaproponowana przez Strahl miara syntetyczna, wykorzystująca do agregacji wartości zmiennych średnią arytmetyczną (Strahl, 1978). Metoda ta była wielokrotnie używana i opisywana w literaturze (patrz: Gryszel, 2014b). Za jej pomocą obliczono zaproponowaną przez autora w pracy (Gryszel, 2014b) Syntetyczną Miarę Konkurencyjności Regionów (SMKR), opierającą się na zmiennych o różnym charakterze. Ocena konkurencyjności turystycznej gmin województwa dolnośląskiego przeprowadzono z wykorzystaniem 30 zmiennych metrycznych z dwóch okresów w odstępie dziesięciu lat – z roku 2004 oraz z 2013. Zmienne te starano się dobrać tak, aby charakteryzowały czynniki konkurencyjności regionalnej. Za wzór posłużyła metodologia opracowana przez zespół Urzędu Statystycznego we Wrocławiu (*Konkurencyjność*, 2012). Ze względu na dostępność danych w układzie gminnym w Banku Danych Lokalnych (BDL) przyjęto następujące zmienne:

- x1 – współczynnik przyrostu rzeczywistego w promilach,
- x2 – ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- x3 – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- x4 – ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu ludności,
- x5 – współczynnik napływu migracyjnego ogółem,
- x6 – współczynnik odpływu migracyjnego ogółem,
- x7 – współczynnik odpływu migracyjnego zagranicę,
- x8 – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę,
- x9 – korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności,
- x10 – korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności,
- x11 – korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności,
- x12 – liczba ludności na aptekę ogólnodostępną,
- x13 – przychodnie lekarskie na 10 tys. mieszkańców,
- x14 – czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców,
- x15 – udział ścieków oczyszczonych w ściekach wymagających oczyszczenia w przemyśle w %,
- x16 – ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w %,
- x17 – udział terenów zieleni w powierzchni ogółem w %,
- x18 – dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3–5 lat,
- x19 – udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %,

- x20 – sieć wodociągowa w km na km²,
- x21 – sieć kanalizacyjna w km na km²,
- x22 – sieć gazowa w km na km²,
- x23 – dochody gmin na mieszkańca w zł,
- x24 – wydatki gmin na mieszkańca ogółem w zł,
- x25 – podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności,
- x26 – podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- x27 – udział spółek handlowych w liczbie podmiotów gospodarczych w %,
- x28 – spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców,
- x29 – odsetek użytków rolnych w %,
- x30 – turyści zagraniczni na 1000 mieszkańców.

Zmienne x2, x3, x6, x7, x12, i x19 mają charakter destymulant. Pozostałe zmienne są stymulantami.

Drugą miarą użytą do porównań była wyliczona tą samą metodą Syntetyczna Miara Funkcji Turystycznej Gminy (SMFTG), inaczej Syntetyczna Miara Inteligentnej Specjalizacji Turystycznej (SMIST), opierająca się na zmiennych stanowiących wskaźniki funkcji turystycznej opisywanych m.in. przez Szromka (Szromek, 2012) i rozszerzonych. Zaproponowany przez autora zestaw kolejnych siedmiu zmiennych opierających się na danych z Banku Danych Lokalnych (BDL) z lat 2004 i 2013 to:

- x31 – wskaźnik gęstości bazy noclegowej, czyli liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 km² powierzchni obszaru,
- x32 – wskaźnik Beretje/Deferta, czyli liczba miejsc noclegowych przypadających na 100 mieszkańców obszaru,
- x33 – wskaźnik Deferta, czyli liczba korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania przypadająca na 1 km² powierzchni obszaru,
- x34 – wskaźnik Charvata, czyli liczba udzielonych noclegów przypadająca na 100 mieszkańców obszaru,
- x35 – wskaźnik Schneidera, czyli liczba korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania na 100 mieszkańców obszaru,
- x36 – liczba podmiotów gospodarki turystycznej (sekcje H, I, N, R według klasyfikacji PKD 2007 oraz sekcje I, H, K, O według klasyfikacji PKD 2004) na 1000 mieszkańców gminy,
- x37 – odsetek podmiotów gospodarki turystycznej (sekcje H, I, N, R według klasyfikacji PKD 2007 oraz sekcje I, H, K, O według klasyfikacji PKD 2004) w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem w %.

Wszystkie zaproponowane zmienne mają charakter stymulant.

Gminą o najlepiej rozwiniętej funkcji turystycznej, a tym samym o najwyższej inteligentnej specjalizacji turystycznej, zarówno w 2004 roku, jak i 2013, była gmina Karpacz (SMFTG₂₀₀₄=0,8019 i SMFTG₂₀₁₃=0,8698). Gmina ta była również gminą o najwyższej konkurencyjności rynkowej w 2013 roku (SMKR₂₀₁₃=0,5037). W 2004 roku pod względem konkurencyjności rynkowej wyprzedziła ją tylko gmina Szczawno-Zdrój (SMKR₂₀₀₄=0,4820). Odpowiednio gminą o najniższym

poziomie funkcji turystycznej w 2004 i w 2013 roku była gmina Żórawina ($SMFTG_{2004}=0,0012$ i $SMFTG_{2013}=0,0010$). Najniższą konkurencyjność rynkową w 2004 roku miała gmina Mietków ($SMKR_{2004}=0,1980$), a w 2013 roku gmina Jordanów Śląski ($SMKR_{2013}=0,1948$).

Za pomocą Syntetycznej Miary Funkcji Turystycznej Gminy (SMFTG), gminy dolnośląskie podzielono na trzy wcześniej wspomniane grupy – gminy o dominującej funkcji turystycznej, wykazujące specjalizację turystyczną, gminy o funkcji turystycznej stymulującej rozwój i gminy o funkcji turystycznej uzupełniającej lokalną gospodarkę. Do pierwszej grupy zaliczono osiem gmin, dla których SMFTG w 2013 roku zawierała się w przedziale od 0,8698 do 0,2000. Były to gminy Karpacz, Świeradów-Zdrój, Szklarska Poręba, Polanica-Zdrój, Bardo, Kudowa-Zdrój, Duszniki-Zdrój i Szczawno-Zdrój, czyli typowe gminy turystyczne i uzdrowiskowe. W 2004 roku byłoby to tylko siedem gmin: Karpacz, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Polanica-Zdrój, Podgórzyn i Kudowa-Zdrój. Do drugiej grupy zaliczono gminy, dla których SMFTG w 2013 roku zawierała się w przedziale od 0,1999 do 1,0000, czyli kolejne 39 gmin dolnośląskich. Są to głównie typowe gminy górskie Sudetów. W 2004 roku grupę tę stanowiło tylko osiem kolejnych gmin województwa dolnośląskiego. Do grupy trzeciej zaliczono gminy, dla których SMFTG była mniejsza od 1,0000, czyli pozostałe 122 gminy dolnośląskie, położone przeważnie na Nizinie Śląskiej. W 2004 roku w grupie tej znajdowały się 154 gminy.

W badanym okresie dziesięciu lat aż w 145 gminach zaobserwowano wzrost funkcji turystycznej. Najwyższy wzrost odnotowały gminy Bardo i Boguszów-Gorce. Natomiast wskaźnik funkcji turystycznej najbardziej obniżył się w gminach Szklarska Poręba i Duszniki-Zdrój. Jednocześnie w tym samym czasie 101 gmin podniosło swą konkurencyjność rynkową. Najwyższy wzrost konkurencyjności rynkowej odnotowały gminy Kobierzyce i Krośnice a najwyższe spadki konkurencyjności rynkowej zaobserwowano w gminie Bardo.

Ranking gmin o najwyższej funkcji turystycznej oraz najwyższej konkurencyjności rynkowej zaprezentowano w tabelach 1 i 2.

Zaobserwowano również, że pomiędzy funkcją turystyczną gminy a konkurencyjnością regionu występuje istotna korelacja dodatnia – współczynnik korelacji Pearsona wyniósł w 2004 roku 0,4653, a w 2013 – 0,4643. Zatem poziom funkcji turystycznej (specjalizacji turystycznej) ma istotny wpływ na konkurencyjność gminy. Natomiast wyliczając różnicę pomiędzy funkcją turystyczną w 2013 roku a funkcją turystyczną w 2004 roku oraz konkurencyjnością gminy w 2013 roku a konkurencyjnością w 2004 roku, nie zaobserwowano, aby zmiany funkcji turystycznej gminy przekładały się wprost proporcjonalnie na pozycję konkurencyjną gminy. Współczynnik korelacji Pearsona wyniósł $-0,1587$, co oznacza bardzo słabą lub nieistotną korelację ujemną. Można jednak zauważyć, że w przypadku trzech gmin o dominującej funkcji turystycznej wzrost specjalizacji turystycznej spowodował obniżenie konkurencyjności regionalnej gminy. W gminie Bardo dwukrotny wzrost SMFTG ($SMFTG_{2004}=0,0722$; $SMFTG_{2013}=0,2616$) spowodował obniżenie SMKR o blisko połowę ($SMKR_{2004}=0,4029$; $SMKR_{2013}=0,2810$). W gminach Szczawno-Zdrój i Kudowa-Zdrój niewielki wzrost specjalizacji turystycznej spowodował niewielki spadek konkurencyjności. Natomiast w gminie Polanica-Zdrój niewielki spadek specjalizacji turystycznej spowodował niewielki wzrost konkurencyjności.

Tabela 1. Ranking 20 gmin województwa dolnośląskiego o najwyższej funkcji turystycznej w latach 2004 i 2013

Gmina	SMFGT ₂₀₀₄	Gmina	SMFGT ₂₀₁₃
Karpacz	0,8019	Karpacz	0,8698
Szklarska Poręba	0,5594	Świeradów-Zdrój	0,4257
Świeradów-Zdrój	0,3629	Szklarska Poręba	0,3456
Duszniki-Zdrój	0,3534	Polanica-Zdrój	0,2701
Polanica-Zdrój	0,3288	Bardo	0,2616
Podgórzyn	0,2352	Kudowa-Zdrój	0,2404
Kudowa-Zdrój	0,2193	Duszniki-Zdrój	0,2290
Wałbrzych	0,1925	Szczawno-Zdrój	0,2020
Zgorzelec	0,1776	Boguszów-Gorce	0,1495
Szczawno-Zdrój	0,1580	Podgórzyn	0,1466
Piechowice	0,1394	Zgorzelec	0,1426
Bolesławiec	0,1155	Złotoryja	0,1369
Lądek-Zdrój	0,1118	Świdnica	0,1359
Jelenia Góra	0,1074	Jelenia Góra	0,1332
Legnickie Pole	0,1073	Radków	0,1331
Złotoryja	0,0988	Piechowice	0,1296
Mysłakowice	0,0948	Legnica	0,1293
Legnica	0,0935	Bolesławiec	0,1270
Lubin	0,0892	Głuszycza	0,1243
Stronie Śląskie	0,0877	Lądek-Zdrój	0,1242
Średnia wojewódzka	0,0738	Średnia wojewódzka	0,0925

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Ranking 20 gmin województwa dolnośląskiego o najwyższej konkurencyjności regionalnej w latach 2004 i 2013

Gmina	SMKR ₂₀₀₄	Gmina	SMKR ₂₀₁₃
Szczawno-Zdrój	0,4820	Karpacz	0,5037
Karpacz	0,4812	Polanica-Zdrój	0,4881
Świdnica	0,4626	Świdnica	0,4769
Legnica	0,4586	Legnica	0,4649
Zgorzelec	0,4576	Wrocław	0,4522
Dzierżoniów	0,4538	Zgorzelec	0,4503
Bolesławiec	0,4473	Głogów	0,4498
Oleśnica	0,4467	Bolesławiec	0,4488
Polanica-Zdrój	0,4456	Lubin	0,4411
Szklarska Poręba	0,4440	Chojnów	0,4355
Głogów	0,4402	Oleśnica	0,4300
Wrocław	0,4377	Szczawno-Zdrój	0,4219
Chojnów	0,4288	Jelenia Góra	0,4219
Jelenia Góra	0,4261	Jawor	0,4219
Oława	0,4223	Szklarska Poręba	0,4161
Złotoryja	0,4212	Oława	0,4126
Lubin	0,4128	Jerzmanowa	0,4126
Kamienna Góra	0,4087	Dzierżoniów	0,4115
Piechowice	0,4087	Rudna	0,4095
Jawor	0,4049	Czernica	0,4058
Średnia wojewódzka	0,3143	Średnia wojewódzka	0,3203

Źródło: opracowanie własne.

Ustalono również, że poziom konkurencyjności regionalnej wszystkich ośmiu gmin o dominującej funkcji turystycznej, czyli wysokiej specjalizacji turystycznej, był wyższy niż przeciętny. Cztery spośród ośmiu gmin o dominującej funkcji turystycznej w 2013 roku (Karpacz, Polanica-Zdrój, Szklarska Poręba, Szczawno-Zdrój) znalazły się w gronie 20 gmin dolnośląskich o najwyższej konkurencyjności rynkowej, a ich konkurencyjność rynkowa była porównywalna z konkurencyjnością rynkową dużych ośrodków miejskich, takich jak Wrocław i Legnica, oraz z konkurencyjnością ośrodków górnictwa miedziowego – gminy Lubin i Rudna (patrz tabele nr 1 i 2).

Może to świadczyć o tym, że specjalizacja turystyczna jest istotną determinantą poziomu konkurencyjności rynkowej gminy. Na podstawie wartości $SMFGT_{2004}$ i $SMFGT_{2013}$ można również zauważyć wyraźną różnicę w poziomie funkcji turystycznej kilku gmin i tym samym wyróżnić grupę gmin o wyraźnej specjalizacji turystycznej. Tak wyraźne różnice nie są natomiast widoczne w poziomie konkurencyjności regionalnej gmin – $SMKR_{2004}$ i $SMKR_{2013}$ w grupie pierwszych 20 gmin Dolnego Śląska kształtują się na podobnym poziomie.

Podsumowanie

Zaprezentowane rozważania dowodzą, że tak złożone zjawiska jak konkurencyjność regionalna i funkcja turystyczna mogą być badane. Problemem może być dostępność i jakość odpowiednich danych statystycznych. Wynika to bowiem z metodologii gromadzenia danych w BDL. Na rynku turystycznym turyści częściej podróżują do regionów rozumianych jako konkretne miejsca, miejscowości, a nie gmin w znaczeniu administracyjnym.

Autorowi udało się osiągnąć cel postawiony we wstępie i zbadać poziom konkurencyjności regionalnej gmin o dominującej funkcji turystycznej. Wykazano, że jest on wyższy niż przeciętny w województwie dolnośląskim. Poza tym udało się zweryfikować postawioną hipotezę badawczą, udowadniając, że inteligentna specjalizacja regionu, opierająca się na rozwoju funkcji turystycznej, może skutecznie budować wysoką konkurencyjność regionalną gminy. Posiadane przez gminę walory turystyczne po odpowiednim zagospodarowaniu mogą być traktowane jako inteligentna specjalizacja gminy. Tym samym gmina może z ich pomocą budować swą pozycję konkurencyjną. W szczególności jest to widoczne w odniesieniu do gmin, które posiadają wysocze specjalistyczne walory turystyczne, np. gmin uzdrowiskowych. Unikatowość wód leczniczych czy też niepowtarzalne walory przyrodnicze (walory Karkonoskiego Parku Narodowego) mogą być traktowane jako tzw. dobra rzadkie. Dostęp do tych dóbr rzadkich będzie kształtował przewagę komparatywną gminy na rynku. To z kolei pozwoli na kształtowanie wysokiej pozycji konkurencyjnej.

Literatura

- Derek, M., 2008, *Funkcja turystyczna jako czynnik rozwoju lokalnego*, niepublikowana praca doktorska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Dziewoński, K., Jerczyński M., 1971, *Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast*, Prace Geograficzne IG PAN, nr 87, PWN, Warszawa.
- Fischbach, J., 1989, *Funkcja turystyczna jednostek przestrzennych*, w: „Turyzm” 1989, nr 5, s. 7–26.

- Foray, D., 2006, *Smart specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe*, http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/policy_brief1.pdf, dostęp 28.03.2015.
- Foray, D., Dawid, P., Hall, B., 2009, *Smart Specialisation – The Concept*, http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf?11111, dostęp 28.03.2015.
- Foray, D. i in., 2012, *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3)*, Publication Office of the European Union, Luxembourg.
- Gryszel, P., 2014a, *Konkurencieschopnosť regionov cestovneho ruchu – metody merania*, w: „*Ekonomická revue cestovného ruchu*“, roč. 47, č. 2, s. 88–98.
- Gryszel, P., 2014b, *Ocena konkurencyjności górskich gmin turystycznych z wykorzystaniem metody taksonomicznej*, w: „*Folia Turistica*” nr 32–2014, s. 93–116.
- Gryszel, P., 2014c, *The assessment of tourist destinations competitiveness using a synthetic measure*, w: R. Štefko, M. Frankovský, J. Vravec, *Management 2014. Business, management and social sciences research*, Prešovska univerzita v Prešove, Prešov, s. 277–283.
- Gryszel, P., Jaremen, D.E., Rapacz, A., 2014, *Fundusze unijne czynnikiem kształtującym konkurencyjność wybranych gmin turystycznych regionu jeleniogórskiego*, w: *Gospodarka przestrzenna. Aktualne aspekty polityki społeczno-gospodarczej i przestrzennej*, red. J. Potocki, J. Ładysz, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 367, Wrocław, s. 76–89.
- Komarowska, D. (red.), 2012, *Konkurencyjność powiatów województwa dolnośląskiego w latach 2004–2010*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław.
- Kowalczyk, A., 2000, *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kurek, W. (red.), 2008, *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Miłek, D., 2013, *Specjalizacje regionalne a Strategia Europa 2020*, w: „*Zarządzanie i Finanse (Journal of Management and Finance)*”, nr 1, cz. 2, s. 189–199.
- Nelson, A.C., 1993, *Theories of regional development*, w: *Theories of local economic development. Perspectives from across the disciplines*, red. R.D. Bingham, R. Mier, SAGE Publications, Newbury Park–London–New Delhi.
- Słodowa-Hełpa, M., 2013, *Inteligentna specjalizacja polskich regionów. Warunki, wyzwania i dylematy*, w: „*Rocznik Nauk Społecznych*“, Vol. 5(41), nr 1, s. 87–120.
- Strahl, D., 1978, *Propozycja konstrukcji miary syntetycznej*, „*Przegląd Statystyczny*”, z. 2, 205–215.
- Szromek, A.R., 2012, *Wskaźniki funkcji turystycznej. Koncepcja wskaźnika funkcji turystycznej i uzdrowiskowej*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.

TOURIST FUNCTION AS SMART SPECIALIZATION IN SHAPING THE REGIONAL COMPETITIVENESS

KEYWORDS | smart specialization, tourism function, tourism competitiveness, travel and tourism competitiveness index.

ABSTRACT | One of the priorities realized by the current European Union regional policy is the support for smart specialization. It is supposed to contribute to higher market competitiveness of regions. In case of the tourism market tourism municipalities represent the example of smart specialization. The purpose of this article is rating the level of tourism competitiveness presented by Lower Silesian municipalities which tourism function. The research was conducted in all municipalities of Lower

Silesia region. Tourism competitiveness assessment of Lower Silesian municipalities was performed using the synthetic measure based on the model of development. The conducted research confirms that tourism values of a municipality can be referred to as typical smart specialization, which correlates with high regional competitiveness of a municipality. It also influences the living standard of residents inhabiting these municipalities.

